

сфері житлово-комунального господарства надасть змогу вирішити наукове завдання у вигляді:

- науково-практичних рекомендацій щодо організаційного, методичного та інформаційного забезпечення діяльності підрозділів захисту економіки Національної поліції України;
- пропозицій, спрямованих на вдосконалення чинних нормативних актів;
- подальших наукових досліджень з проблем оперативно-розшукової діяльності.

Одержано 26.10.2016

УДК 343.82

Марина Сергіївна ОДАРЧЕНКО,

аспірант Харківського національного університету внутрішніх справ

ГАРАНТІЇ ЗАКОННОСТІ ЯК ВИМОГА СЬОГОДЕННЯ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Захист прав людини та громадянина є одним із головних напрямів суспільного прогресу, а забезпечення прав і свобод особи є невід'ємною ознакою будь-якої правової держави. Тобто, в умовах загострення соціально-економічних, політичних відносин, росту злочинності, у тому числі організованої, захист прав і свобод людини набуває особливого значення. Означене, по-перше, обумовлене самим Основним Законом держави, оскільки Конституція України відноситься до небагатьох нормативно-правових актів гуманістичного спрямування. Зазначене проявляється, зокрема, у тому, що майже третину статей Основного закону присвячено правам і свободам людини та громадянина. Зокрема, людина, її життя і здоров'я, честь та гідність, недоторканість та безпека визначаються в Україні найвищою соціальною цінністю.

По-друге, в процесі становлення та розвитку інституту прав людини проявляється рівень розвитку суспільства, його матеріальна та духовна культура, що і визначає державу як правову чи неправову.

По-третє, права, свободи та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави, а тому держава відповідальна перед людиною за свою діяльність, а утвердження і забезпечення її прав і свобод є обов'язком держави.

Слід наголосити, що одне із провідних місць у вказаному процесі посідають правоохоронні органи України, зокрема підрозділи кримінальної поліції Національної поліції України, які, згідно з чинним

законодавством, повинні гарантувати громадянам України та іншим особам, які перебувають на її території тимчасово, забезпечення відповідних умов реалізації їх прав і свобод. Підвищення рівня взаємодії та співпраці поліції і громадськості необхідно визначити як основне завдання захисту прав і свобод людини. Ця взаємодія має насамперед соціальний характер, а її основою є партнерські взаємовідносини між людьми. Права людини, гарантовані Конституцією та міжнародними угодами нашої країни, мають бути реалізовані. Один із засобів реалізації прав людини полягає у тому, що їх можна захистити у випадку порушення. Реальний захист прав людини належить до найгостріших проблем української дійсності. В останні роки це питання є предметом серйозного наукового аналізу. Конституційне прагнення розвивати і зміцнювати демократичну державу неможливо реалізувати без утвердження в суспільній свідомості і соціальній практиці невідчужуваних прав і свобод людини, нормативного закріплення їх гарантій. Держава зобов'язана проявляти активність у забезпеченні прав людини, у створенні матеріальних, організаційних, соціальних, політичних та інших умов для найповнішого використання людиною своїх прав і свобод.

Тобто, забезпечення їх використання шляхом створення таких умов, за яких закріплений у законі статус людини і громадянина, набуває не лише юридичного, але й фактичного змісту для кожної особи. Гарантії, таким чином, є тим ланцюгом, що з'єднає правомірні прагнення особи з їх втіленням у життя.

Отож, держава має гарантувати основні права та свободи людини, що означає забезпечувати належні умови для користування ними, а також захищати їх від правопорушень.

Сьогодні ж, як свідчить практика, наявна велика кількість неповного виконання вказаних положень законодавства та, як наслідок, не дотримання прав людини, зокрема при здійсненні оперативно-розшукової діяльності. Водночас, аналізуючи емпіричні матеріали можна дійти висновку, що напружена ситуація із забезпеченням прав громадян склалася саме в сфері діяльності правоохоронних органів, зокрема кримінальної поліції. Про це, зокрема, свідчить надану Уповноваженим з прав людини при президенті України інформація про те, що у липні 2015 року в ході проведення спеціального провадження Уповноваженого з прав людини було виявлено низку порушень прав та свобод людини в діяльності поліції та прокуратури. Це незаконні затримання осіб за підозрою у вчиненні злочинів без ухвали слідчого судді та суду; маніпуляції з часом фактичного затримання; порушення, які впливають на дотримання прав людини при складенні процесуальних документів; порушення при призначенні строку

тримання під вартою внаслідок маніпуляцій з часом затримання; порушення права на захист. Виявлено також факти, що вказують на ознаки порушення прав людини й з боку суддів, які, вирішуючи питання про обрання затриманій особі запобіжного заходу, неналежним чином реагують на незаконні затримання та інші порушення прав людини з боку правоохоронців.

Основною причиною виникнення проблем із належним забезпеченням прав і свобод людини та громадянина є неефективне налагодження комунікацій або неналежне розуміння поставлених завдань. У деяких випадках до цього призводить небажання співпрацювати для налагодження порозуміння.

Також окреслене виражається, з одного боку, у неналежному володінні кримінальною ситуацією і неадекватним реагуванням на неї, а з іншого – у прямих порушеннях прав громадян при здійсненні заходів, пов'язаних із тимчасовим обмеженням прав та свобод людини, зокрема під час оперативно-розшукової діяльності. Саме тут криються головні причини неефективної оперативно-розшукової протидії злочинності, поєднані із постійним грубим порушенням конституційних прав та свобод людини. Постійне приведення законодавства у відповідність з міжнародними стандартами по забезпеченню прав громадян у різних сферах життя, включаючи правоохоронну, не дають швидких і реальних результатів, оскільки відсутній механізм втілення розроблених заходів у практичну діяльність, зокрема оперативно-розшукову.

В той же час, підвищення рівня «прозорості» та підзвітності громадянському суспільству, створення громадських рад, налагодження співпраці з громадськими та міжнародними організаціями виявили неготовність керівників підрозділів активно і всебічно співпрацювати з громадськістю. Головною причиною є нерозуміння керівництвом суті громадського контролю за діями органів влади та важливості співпраці з правозахисною спільнотою.

Враховуючи вказане можна обґрунтовано стверджувати про наявну необхідність дослідження та переосмислення напрацьованого теоретично-емпіричного матеріалу, а також вироблення нових шляхів удосконалення гарантій законності під час здійснення оперативно-розшукової діяльності підрозділами кримінальної поліції.

Одержано 31.10.2016